

Κοινωνικές στρεβλώσεις ως υπόστρωμα σκανδάλων:

η περίπτωση του φαρμάκου.

Το σκάνδαλο Novartis έφερε στην επιφάνεια τη διαχρονικά αμαρτωλή κατάσταση στο χώρο της υγείας με ευθύνη κυβερνήσεων, κρατικών αξιωματούχων και επαγγελματιών υγείας. Το ίδιο το σκάνδαλο δε σοκάρει σε μια χώρα που η διαφθορά έχει συστημικό χαρακτήρα. Σοκάρει όμως η έκτασή του, διότι δεν αφορά μόνο την κορυφή της πολιτικής ηγεσίας ή λίγους κυβερνητικούς παράγοντες, αλλά εξαπλώνεται σε ολόκληρη επαγγελματική ομάδα. Για αυτό και έχει αξία να εξετάσουμε για ποιο λόγο, αν υπάρχει, αυτό το σκάνδαλο, όπως και κάθε σκάνδαλο φαρμάκου, έχει τόσο μεγάλη έκταση και κοινωνικό βάθος.

Η κοινωνική στρέβλωση της καταξίωσης

Η υπερβολική έκταση των σκανδάλων φαρμάκου έχει κοινωνική ρίζα. Υπάρχει επαγγελματικό υπόστρωμα για την άνθιση τέτοιων σκανδάλων στον ιατρικό χώρο. Είναι ο υπερπληθωρισμός ιατρών, αριθμός πολύ μεγαλύτερος από αυτόν που δικαιολογεί το μέγεθος και ο πληθυσμός της χώρας. Η Ελλάδα διαθέτει παγκοσμίως τη μεγαλύτερη αναλογία ιατρών στον πληθυσμό της. Είναι το αποτέλεσμα της ελληνικής μεταπολεμικής στρέβλωσης που συμπυκνώνεται στη φράση « το παιδί μου θα γίνει γιατρός, δικηγόρος ή πολιτικός μηχανικός». Είναι στην ουσία η στρέβλωση μιας καταρχήν προοδευτικής κοινωνικής μας τάσης που ωθεί τα παιδιά να σπουδάζουν και να μορφώνονται.

Έτσι, στην Ελλάδα έχουμε 7(!) ιατρικές σχολές, ενώ εκατοντάδες νέοι απόφοιτοι εισρέουν κάθε χρόνο από ιατρικές σχολές του εξωτερικού, κυρίως από αγγλόφωνα τμήματα πρώην ανατολικών χωρών (Τσεχία, Ουγγαρία, Βουλγαρία κλπ). Οι ιατροί αυτοί, στο μεγαλύτερο μέρος τους ελεύθεροι επαγγελματίες, έχουν αφιερώσει μεγάλο μέρος της ζωής τους για να σπουδάσουν και να καθιερωθούν σε ένα επάγγελμα κοινωνικά καταξιωμένο και καλά αμειβόμενο. Όταν εισέρχονται στον επαγγελματικό βίο προσπαθούν να αποσβέσουν την όποια προσωπική ή οικογενειακή επένδυσή τους. Τις τελευταίες δεκαετίες όμως ο πληθωρισμός των ιατρών έχει μειώσει το πελατολόγιο που αναλογεί στον κάθε επαγγελματία. Συνεπώς διέξοδος για αυτούς είναι η αύξηση της συνταγογράφησης, ώστε να αυξηθεί το έσοδο ανά ασθενή. Ταυτόχρονα τους κατέστησε ευεπίφορους σε «χορηγίες» φαρμακευτικών, προκειμένου τα σκευάσματά τους να τυγχάνουν προνομιακής μεταχείρισης.

Η μαζική, υπερβολική συνταγογράφηση με τη σειρά της δεν έχει συνέπειες μόνο στα δημόσια οικονομικά, αλλά και στα οικονομικά του κάθε ασφαλισμένου, την ίδια ώρα που αυξάνει υπέρμετρα τα κέρδη των φαρμακευτικών. Επιπλέον, έχει τεράστια επίπτωση στην υγεία με μακροπρόθεσμες συνέπειες. Το βλέπουμε στις επιπτώσεις από την υπερβολική χρήση αντιβιοτικών.

Η ανάγκη κοινωνικών προτεραιοτήτων αλλαγής προτύπου

Το πρόβλημα αυτό φέρνει στην επιφάνεια την ανάγκη του κοινωνικού προγραμματισμού. Την οργάνωση και διοίκηση της πολιτείας και κοινωνίας όχι απλά με όρους εξυπηρέτησης ατομικών αναγκών, επιθυμιών και φιλοδοξιών αλλά με όρους κοινωνικών προτεραιοτήτων. Πόσοι ιατροί ή δικηγόροι μας χρειάζονται; Πόσους μπορεί να απορροφήσει ομαλά η οικονομία και κοινωνία μας; Και κυρίως το πρόβλημα αυτό αναδεικνύει την ανάγκη για προβολή ενός άλλου επαγγελματικού προτύπου, που δε θα έχει στο επίκεντρό του τη μεγιστοποίηση του κέρδους από την όποια δραστηριότητα, ανεξαρτήτως συνεπειών στην κοινωνία και δημόσια οικονομία. Όμως αυτή είναι μια κουβέντα που αφορά ηγεσία με πραγματικό ενδιαφέρον για το μέλλον του τόπου και κοινωνία με ένστικτο αυτοσυντήρησης. Όλες οι ηγεσίες των τελευταίων δεκαετιών ενδιαφέρονται περισσότερο για τη δική τους μακροήμερευση, που περνά κυρίως μέσα από την επιτυχή πρακτόρευση και αντιπροσώπευση εξωχώριων συμφερόντων. Η δε κοινωνία μας δείχνει δυστυχώς να έχει απωλέσει εν πολλοίς το ένστικτο αυτοσυντήρησης. Ας ελπίσουμε ότι αυτό τουλάχιστον δεν είναι αμετάκλητο.

Η συστημικότητα των σκανδάλων φαρμάκου.

Ξέσπασε σε παγκόσμια κλίμακα εδώ και αρκετούς μήνες το σκάνδαλο Novartis. Το σκάνδαλο δεν άργησε να χτυπήσει και την πόρτα μας, καθώς η εταιρεία έχει πολύ ισχυρή παρουσία στην ελληνική αγορά. Η εμπειρία έχει δείξει ότι εταιρείες που εφαρμόζουν παράνομες πρακτικές χειραγώγησης τιμών και αγοράς στην Ελλάδα έχουν να επιδείξουν αξιοζήλευτες επιδόσεις. Προφανώς, το σκάνδαλο δεν έπεσε ως κεραυνός εν αιθρία στους παροικούντες την Ιερουσαλήμ. Όλος ο ιατρικός κόσμος γνωρίζει εδώ και δεκαετίες τις πρακτικές όλων των μεγάλων πολυεθνικών φαρμακευτικών εταιρειών ανά τον κόσμο. Η πολιτική όψη του σκανδάλου είναι βεβαιώς το πρώτο, απαραίτητο επίπεδο εξέτασης, σίγουρα αυτό με το μεγαλύτερο ενδιαφέρον στα δημόσια πράγματα. Υποβαθμίζεται, όμως, εδώ το συνολικό κοινωνικό αποτύπωμα του σκανδάλου, η

συνολική πληγή που αφήνει πίσω του στο κοινωνικό σώμα. Αυτή είναι η ιδιαιτερότητα του συγκεκριμένου σκανδάλου, όπως και κάθε μεγάλου σκανδάλου φαρμάκου.

Η ιδιαιτερότητα των σκανδάλων φαρμάκου

Εδώ δεν εστιάζουμε στην πολιτική ουσία του σκανδάλου με την στενή έννοια του όρου. Το ποιοι πολιτικοί ενεπλάκησαν ή χρηματίστηκαν μένει να αποδειχθεί, αν ποτέ αποδειχθεί. Οι εξελίξεις δεν επιτρέπουν ιδιαίτερη αισιοδοξία. Οι χειρισμοί που έγιναν από την κυβέρνηση περισσότερο στόχο είχαν την πολιτική της επιβίωση μέσα στη δύσκολη συγκυρία των συλλαλητηρίων και λιγότερο τη διαλεύκανση της υπόθεσης. Ο μεγάλος κίνδυνος από τον κυβερνητικό χειρισμό είναι η εκ νέου απαξίωση της δικαιοσύνης και το ξέπλυμα του ίδιου του σκανδάλου. Διότι σκάνδαλο υπάρχει, είναι διαχρονικό και τεραστίων διαστάσεων.

Αυτή είναι, όμως, η μία πλευρά του σκανδάλου, η στενά πολιτική και πολυσυζητημένη. Η άλλη είναι η ευρύτερα πολιτική με την έννοια ότι δεν εμπλέκει κατ' ανάγκη ευθέως ανώτερους κρατικούς αξιωματούχους, αλλά ένα πολύ μεγάλο πλήθος παραγόντων και λειτουργών υγείας. Κι αυτό είναι που διαφοροποιεί ποιοτικά το συγκεκριμένο σκάνδαλο, όπως και όλα τα ανάλογα σκάνδαλα φαρμάκου, από όλα τα υπόλοιπα. Είναι η συστημικότητά του. Το γεγονός δηλαδή ότι εμπλέκει ένα τεράστιο μέρος μιας μεγάλης επαγγελματικής ομάδας, των ιατρών. Ότι διαχέει τη διαφθορά μέσα στην κοινωνία. Και ότι τα τελικά του αποτελέσματα προβάλλονται άμεσα σε όλη την κοινωνία, αφού επηρεάζει άμεσα την υγεία της και τα οικονομικά της. Και αυτό είναι που καθιστά το κοινωνικό φορτίο του σκανδάλου ιδιαίτερα βαρύ.

Το αμαρτωλό τετράγωνο

Εδώ και δεκαετίες στο χώρο του φαρμάκου υπάρχει ένα αμαρτωλό τετράγωνο: φαρμακευτικές εταιρείες, εταιρείες ιατρικών συνεδρίων, επιστημονικές ιατρικές εταιρείες και ιατροί. Είναι κάτι ανάλογο με το αμαρτωλό τρίγωνο των δημόσιων έργων, που περιλαμβάνει δημόσιους προμηθευτές, πολιτικούς και ΜΜΕ. Επί χρόνια χιλιάδες ιατροί όλων σχεδόν των ειδικότητων χρηματίζονται από τις φαρμακευτικές, είτε άμεσα με απευθείας χρηματισμό είτε, κυρίως, έμμεσα με δωράκια για συμμετοχή σε συνέδρια, διακοπές, αγορές εξοπλισμού ιατρείου. Ο ρόλος των εταιρειών ιατρικών συνεδρίων είναι κομβικός. Δέχονται υπό συγκεκριμένη μορφή χορηγίας ουσιαστικά μεγάλο μέρος των συνδρομών των συνέδρων από τις ίδιες τις φαρμακευτικές. Τα τελευταία χρόνια υπήρξε

προσπάθεια για περιορισμό αυτών των συνεδριακών χορηγιών, αλλά ήταν μάλλον με αστερίσκους και «παράθυρα», που άφηναν περιθώρια δράσης. Ακόμα πιο κομβικός είναι ο ρόλος των επιστημονικών ιατρικών εταιρειών υπό την αιγίδα των οποίων διεξάγονται τα όποια συνέδρια. Δεν είναι μόνο ότι καλύπτουν τις όποιες «χορηγίες» σε ιατρούς – μέλη τους. Αλλά κυρίως ότι εξέχοντα μέλη των διοικητικών τους συμβουλίων, συνήθως επιφανείς ιατροί και καθηγητές ιατρικής, διαμορφωτές γνώμης στον ιατρικό χώρο, αναλαμβάνουν το ρόλο του «πρεσβευτή» σκευασμάτων στα μέλη των επιστημονικών εταιρειών που διοικούν, ώστε αυτά τα σκευάσματα να τύχουν προνομιακής μεταχείρισης. Οι ιατροί, σε ανταπόδοση, συνταγογραφούν μαζικά συγκεκριμένα σκευάσματα των χορηγών τους, ακόμα και αν αυτά είναι πολύ πιο ακριβά από άλλα εξίσου αποτελεσματικά.

Η μαζική συνταγογράφηση και τα υπερκέρδη των φαρμακευτικών εταιρειών δεν έχουν μόνο επιπτώσεις στα δημόσια οικονομικά και στα οικονομικά όλων των ασφαλισμένων, αλλά και στη δημόσια υγεία. Και, ακόμα, απαξιώνουν το κορυφαίο επάγγελμα, το ιατρικό, και χιλιάδες ιατρών αμέτοχων σε αυτή την αμαρτωλή σχέση, που τίμια και με πλήρη επαγγελματική συνείδηση επιτελούν το λειτούργημά τους. Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι τελικά δεν πρόκειται για σκάνδαλο που αφορά λίγους κυβερνητικούς αξιωματούχους και απλά διασπάθιση δημοσίου χρήματος. Είναι σκάνδαλο που αφορά ολόκληρη, πολυπληθή επαγγελματική ομάδα και την επαγγελματική της υπόληψη, με αποτελέσματα που διαχέονται άμεσα σε όλη την κοινωνία. Πρόκειται δηλαδή για τη χαρακτηριστικότερη ίσως περίπτωση διάχυσης διαφθοράς στο κοινωνικό σώμα. Κι αυτή είναι η πιο βαθιά συνέπεια του συγκεκριμένου σκανδάλου που δεν πρέπει να ξεχνάμε.

Η πρόθεση της όποιας εξουσίας (εκτελεστικής, νομοθετικής, δικαστικής, Τύπου) να σπάσει το αποστημα δε θα φανεί μόνο από το πώς θα χειριστεί το στενά πολιτικό μέρος του σκανδάλου, αλλά και το ευρύτερο.

Το φάρμακο και συνολικά η υγεία είναι κοινωνικό αγαθό. Αυτό σημαίνει ότι μια χώρα που ενδιαφέρεται για τους πολίτες της θα πρέπει να διαμορφώσει δομές τέτοιες, ώστε το φαρμάκο και οι υπηρεσίες υγείας να μη λειτουργούν με τους κανόνες της «ελευθερης» (δηλ. ασύδοτης) αγοράς, που εκτρέφει όλα αυτά τα φαινόμενα.